

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

Lp Ain Siimsaare
Pakker Avio AS
ain.siimsaare@pakkeravio.ee

Teie 16.02.2024 nr

Meie 25.03.2024 nr 2.1.-5/24/451-2

Vastus selgitustaotlusele

Andmekaitse Inspektsioon sai Teie pöördumise, milles kirjutate:

Kirjutan seoses ettevõttes tekkinud töökorraldusliku küsimusega.

Esmalt natuke taustainfot. AS Pakker Avio on lennundusettevõtte, mille tegevusvaldkondadeks on peamiselt pilootide koolitused ja vähesel määral ka lennutööd (nii reisijate vedu huvilendude näol kui ka lennutööd nt. fotolendude näol). Viimasel Transpordiameti poolt läbiviidud auditil esitati meile puudus sooses psühhootroopsete ainete pisteliste testimiste puudumisega ja üldise testimise protseduuri üldsõnalisusega.

Euroopa Komisjoni määrus 965/2012 ja Euroopa Lennuohutusameti (EASA) juhendmaterjalides on kirjas vajaduse läbi viia psühhootroopsete ainete testimist kindlasti piloodi esmasel töölevõtmisel, kahtluse olemasolul ja õnnetuste/tõsiste intsidentide järgselt. Lisaks on Euroopa Lennuohutusameti juhendmaterjalis toodud välja, et miski ei tohiks takistada lennundusettevõtetel pisteliste psühhootroopsete ainete testimise korra kehtestamist vastavalt kehtivatele rahvuslikele seadustele ja nõuetele. Samas ei kohusta eelmainitud juhendmaterjal pistelise testimise protseduuri kehtestama.

Olles tutvunud "Töölepinguseaduse", "Töötervishoiu ja tööohutuse seaduse" ja Teie poolt välja antud "Isikuandmete töötlemine töösuhetes" abistava juhendmaterjaliga, tekkisid mõned küsimused, millele loodan saada vastust.

1. *Kas AS Pakker Avio'l on õigus läbi viia pistelisi psühhootroopsete ainete ja alkoholi joobeseisundi tuvastamise teste töötajatele, kellel puuduvad joobeseisundi tunnused?*
2. *Kui AS Pakker Avio'l on õigus pistelisi teste läbi viia, siis mis piirangutega peaksime protseduuri koostamisel arvestama?*
3. *Kas Eesti Transpordiametil on õigus nõuda meil selliste testide läbiviimist toetudes Euroopa Komisjoni määrusele, milles on välja toodud nõue arvestada rahvuslike õigusaktidega?*
4. *Kas Eesti Transpordiametil on õigus nõuda tõendust ja andmeid testide läbiviimise kohta (nt. testitute arv, tulemused, testimise aeg jne)?*
5. *Kas meil on õigus Eesti Transpordiametiga jagada andmeid psühhootroopsete ainete või alkoholijoobe testide kohta (nt. testitute arv, tulemused, testimise aeg, jne)?*

Oleksin väga tänulik, kui saaksin vastused ülaltoodud küsimustele. Sellest oleks palju abi meie protseduuride täpsustamisel ja võimalike probleemide vältimisel.

Selgitame, et isikuandmeteks Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM)¹ artikkel 4 punkti 1 järgi on igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sealjuures tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada. Sama artikli punkti 15 järgi on terviseandmeteks füüsilise isiku füüsilise ja vaimse tervisega seotud isikuandmed, sh

¹ EL isikuandmete kaitse üldmäärus (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&qid=1654594451057&from=ET#d1e1362-1-1>)

temale tervishoiuteenuse osutamist käsitlevad andmed, mis annavad teavet tema tervisliku seisundi kohta. IKÜM põhjenduspunktis 35 on selgitatud, et *tervisealaste isikuandmete hulka peaksid kuuluma kõik andmesubjekti tervislikku seisundit käsitlevad andmed, mis annavad teavet andmesubjekti endise, praeguse või tulevase füüsilise või vaimse tervise kohta*. Järelikult kuulub joobeseisund kui tervise seisundi liik eriliiki isikuandmete hulka.

Isikuandmete töötlemisel peab vastutav töötaja alati järgima IKÜM artiklis 5 toodud põhimõtteid, milleks muu hulgas on seaduslikkuse, õigluse ja läbipaistvuse põhimõte. Selle põhimõtte järgi peab isikuandmete töötlemisel olema alati seaduslik alus. IKÜM artikli 6 lõike 1 järgi on isikuandmete töötlemine seaduslik ainult juhul, kui on täidetud vähemalt üks samas lõikes loetletud tingimustest. Eriliigiliste isikuandmete puhul tuleb järgida ka IKÜM artiklis 9 sätestatud, mille kohaselt on terviseandmete kui eriliigiliste isikuandmete töötlemine keelatud, v.a juhul kui esineb üks sama artikli lõikes 2 loetletud asjaoludest.

Selgitustaotluses kirjeldatud juhul saaks nendeks asjaoludeks olla ennekõike IKÜM artikkel 9 lõike 2 punktides b (vastutava töötaja või andmesubjekti tööõigusest tulenevate kohustuste täitmine) ning h (töömeditsiiniga seotud põhjused) toodud asjaolud. Sealjuures tohib viidatud sätete puhul eriliiki isikuandmeid töödelda ainult sellises ulatuses, kuivõrd see on lubatud liidu või liikmesriigi õigusega. Lisaks näeb sama artikli lõige 3 ette, et töömeditsiini eesmärgil võib terviseandmeid töödelda töötaja, kellele laieneb ametisaladuse hoidmise kohustus.

Seega peab IKÜM-st tulenevalt tööandja poolt eriliigiliste isikuandmete töötlemise õiguslik alus olema selgelt sätestatud kas liidu või siseriiklikus õiguses.

Märgite oma pöördumises, et seoses lennunduspersonali alkoholi-, narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kontrolliga sisalduvad teatavad erisätted liidusisestes õigusaktides. Nimelt, kas viidatud dokumentidele tuginedes saaks tööandja töödelda eriliiki isikuandmeid olukorras, kus joobe ilminguid ei esine ehk viia läbi juhutestimisi lennunduspersonalil.

Selgitame, et lennu- ja salongimeeskonnaliikmete alkoholi- ja narkootiliste ainete kontrollimise õigus on antud pädevale asutusele, milleks lennundusseaduse (LennS) § 7 lõike 10 järgi on Transpordiamet. LennS § 60² lõike 1⁵ järgi võib Transpordiameti pädev järelevalveametnik õhusõiduki seisuplatsil tehtava kontrolli käigus kontrollida ka alkoholi- ja narkootiliste ainete taset. Andmekaitse Inspektsiooni hinnangul ei saa tööandja töötajate alkoholi- ja narkootiliste ainete kontrollimisel tugineda sätetele, mis kohalduvad pädevale asutusele.

LennS § 55¹ lõige 1 ette, et õhusõiduki meeskonnaliige, lennuliikluse lennujuht ja -informaator, lendude korraldaja ning õhusõiduki lennundustehniline töötaja ei tohi oma töökohustuste täitmise ajal olla joobeseisundis korrakaitse seaduse tähenduses või alkoholi piirmäära ületavas seisundis.

Sama paragrahvi lõige 2 paneb tööandjale kohustuse jälgida, et töötajad ei oleks töökohustuste täitmise ajal joobeseisundis korrakaitse seaduse tähenduses või alkoholi piirmäära ületavas seisundis ning tööandja peab välja töötama meetmed ja töökorraldusliku regulatsiooni joobeseisundist ja alkoholi piirmäära ületavast seisundist tingitud kahjuliku mõju ennetamiseks ja vältimiseks. Eelnõu 572 SE seletuskirjas² (lk 11) on selgitatud, et *tööandja on kohustatud välja töötama psühhoaktiivsete ainete kasutamise ennetamisprogrammi ja protseduurid psühhotroopse aine kasutamise kindlakstegemiseks*.

Samuti paneb töötervishoiu ja tööohutuse seaduse (TTOS) § 13 lõige 1 punkt 15 tööandjale kohustuseks kõrvaldada töölt alkoholi-, narkootilises või toksilises joobes või psühhotroopse aine mõju all olev töötaja. Sama seaduse § 14 lõige 2 aga keelab töötajal töötada alkoholi-, narkootilises või toksilises joobes või psühhotroopse aine mõju all.

² <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f87fd6e8-232e-3c8c-8ff6-819c06c14fe5/lennundusseaduse-ja-riigiloivuseaduse-muutmise-seadus>

Seega, kui tööandja soovib läbi viia lennunduspersonali juhutestimisi, tuleks esmalt töökoha riskianalüüsis³ see vajadus kaardistada, töötada personali jaoks välja meetmed ja regulatsioon, mis aitavad ennetada ja avastada joobeseisundit ning seejärel neid meetmeid rakendada. Sealjuures peab psühhoaktiivsete ainete kuritarvitamisjuhtumite ennetamise ja avastamise menetlus olema objektiivne, läbipaistev ja mittediskrimineeriv.

Siinjuures tuleb aga silmas pida seda, et IKÜM artikkel 9 lõige 2 punkt h annab küll võimaluse töötaja terviseandmeid töömeditsiiniga seotud eesmärkidel töödelda, kuid kontrolli võib teostada ainult selline töötaja, kellel on liidu või liikmesriigi õiguse või pädevate riiklike asutuste kehtestatud eeskirjade alusel ametisaladuse hoidmise kohustus.

Järelikult olukorras, kus tööandja soovib teostada juhutestimist (aga näiteks ka põhjendatud kahtluse korral testimist), ei saaks ta seda teha ise, vaid töötaja tuleks saata kontrolli tervishoiutöötaja (nt lennundusarsti) juurde, kes saab teha otsuse töötaja tervise seisundi kohta, või siis võimalusel kutsuda tervishoiutöötaja töökohale. Oluline on siinjuures see, et tööandja ei saa teada testi tulemust, vaid talle antakse teavet ainult selle kohta, kas töötaja tervise seisund võimaldab tal tööülesandeid täita või mitte. Kindlasti peab tööandja oskama töötajatele ka põhjendada, millised töötajad millistel põhjustel peavad tervishoiutöötaja juures kontrolli läbima.

Kokkuvõtvalt märgime, et tööandjatele ei ole võimalik anda töötaja joobe kontrollimise (eriliiki isikuandmete töötlemise) õigust erinevate õigusaktides toodud kohustuste tõlgendamise teel, vaid säte, mis näeb ette eriliigiliste isikuandmete töötlemise, peab IKÜM-st tulenevalt olema õigusaktis välja toodud, selge, täpne ja ettenähtav. Sellised konkreetset sätteid Teie poolt viidatud EL õigusaktides ja ka LennS-s puuduvad. Ka seadusemuudatusest jäeti sellekohane säte välja ja alust selleks ei loodud.

Siinjuures peame vajalikuks rõhutada, et kui siseriiklikus õiguses puudub säte, mis võimaldaks tööandjal oma kohustuste täitmiseks töödelda vajalikus ulatuses isikuandmeid, sh eriliiki isikuandmeid, on tal alati võimalik teha näiteks pädevale asutusele, milleks antud juhul on Transpordiamet, või valdkonda juhtivale ministeeriumile ettepanek seaduse täiendamiseks vastava sättega.

Loodame, et eelnevad selgitused andsid vastuse esitatud küsimustele.

Lugupidamisega

Liina Kroonberg
jurist-konsultant
peadirektori volitusel

³ TTOS § 13⁴ lõige 1 näeb tööandja kohustusena ette töökeskkonna riskianalüüsi koostamist, mille käigus selgitab tööandja välja töökeskkonna ohutegurid ning hindab riske töötaja tervisele ja ohutusele (<https://www.riigiteataja.ee/akt/130062023087#para13b4>)